

ACC. N:R M. 15291:1-4.

Landskap: Skåne Upptecknare: Meättyás Szabó, Lund
Härad: Luggude Berättare: Nils Pettersson
Socken: Välinge Berättarens yrke: smedmästare
Uppteckningsår: 1961 Född år 1905 i L. Flågarp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I medlen. s. 1-4.

LUF III

Jag är född 1890 och började läran 1905: i Västra Ingelstad. I smedjorna började vi arbete på den tiden klockan 6 på morgonen och höll på till klockan 7 på kvällen med undantag av den tid när vi åt. Det var ingen frihet annars. Arbetstiden var lång, för att det fanns ingen kraft då utan bara handkraft till allting. Det var en gesäll och en påg vid fyren från morgon till kväll. Hela maskinerna utrustningen bestod av en borr och en gammal svarv.

För en gesäll var det ganska lätt att få arbete om man var ett halvt år på en plats. Man tog bara sina grejer med sig och gick till det nästa stället. Jag också höll på med det till nästan jag har gift mig. Ett år på ett ställe och ett halvt år på ett annat ställe.

Vad lönen beträffar jag hade rätt så bra betalt enligt de dåtida förhållanden: jag hade 200 kronor för tre år. 40 det första, 60 det andra och 100 det tredje. Men jag vet på många ställen hade lärpojkar mindre. Arbetet var att dra bälgen och slägga: det gick från morgonen till kvällen. I andra året lärde man sig göra vissa saker, man lärde sig hovbeslaget. Vad mästaren beträffar man kan säga att det både ^{si} och så: min mästaren var lite otrevlig ibland, men han ^{var} liten till växten så att vi var inte rädda för honom. Kosten var ganska dålig på den tiden. Det var så i de flesta ställen. Vi hade en kammare med kalkade väggar och ingen eldstad - jag hade varit där två år när vi fick en fotogen kamin för att vi började ~~vi~~ att krångla på den. Men den fungerade bara ett par tre timmar. Det var inte så mycket med den värmen. Det var ingen som såg till hur det var.

Gesällerna var det en stor skillnad på: de var både otrevliga och bra.

Smedjan var pass stor att man kunde bygga en vagn därinne. Det var inte så stora vagnar som smederna byggde

på den tiden.

Arbetet var huvudsakligen med vagnar: tillverkningen av nya vagnar: finvagnar, arbetsvagnar. Och hovbeslag, reparationer av jordbruksredskap. På den tiden lade de på klösa tänder och spetsade harvatänder. Betalningen var ganska dålig: hovbeslaget var 15 öre för varje hästsko under tiden jag lärde. Fyra nya skor lade de om för 4 kronor. 1907 bildades mästarföreningen och de höjde skorna: fyra skor med 10 öre och fyra nya skor med 50 öre. Bönderna blev så arga att de ville söka sig till ett annat håll. Dem ville till smeder som inte var med i föreningen -sade de. Det var inte heller så lätt att vara smedmästare på den tiden. Men man får säga att en smed på den tiden var smed. Varje smed hade vid fyren en ganska vacker räckvertyg: om man tittade på ett underrede det var konstverk, vackrare som en konstsmed gör idag. Idag skulle det vara rent för dyrt att göra sådant. Arbetet var ju en hederssak för en gesäll på den tiden. Då pratade man först om var en gesäll kunde göra: idag pratar dem först om lönen. Om man var 20 år skulle man beslå en fjädervagns underräda på en dag. Dagarna var ju rätt så långa på den tiden.

En smed som är under 50 år idag han har inte varit med om mycket vagnsmede. Man kunde beslå en vagnsunderräda i gesällprov en vanlig raktbottnad vagn. Vi har inte gjort någon fin-vagn sedan jag kom hit. Den siste fina vagnen den beslog jag i Ramlösa. Det har förekommit alla sorters vagnar. Sedan i slutet var det bolstervagnar som gjordes. När jag kom hit gjorde jag 7 stycken bolstervagnar på en vinter som gick upp till Sunneköping. Där gjorde vi själva alltihop, axlarna svarvade vi. Man svarvade alltid på övertid, helst på kvällarna. På hjulringarna hade vi tre-kvåts storlek i allmänhet. Ibland tog man hela vagnen på sig: man beställde träden också, men oftast vagnmakare hade hand om träden. Men var en hel del smeder som var rätt duktiga träarbetare också. Vad det beträffar fjädervagnar där köpte

man axlarna och fjädrarna. Men på andra vagnar gjorde man det själv. Priserna de var ju ganska låga, jag tror jag hade 275 kronor för varje en de vagnarna. Vagnmakare fått 150 eller 160 kronor för en vagns träarbete. Priserna varierade mycket på den tiden för att inte så många som var med i föreningarna utan de själv bestämde priserna. 1927 var det inte mer 18 smeder som var med i vår förening. Den gick upp senare till 63.

Landbrukssmederna gick på samma arbete. De hade sina reparationer en och annan gjorde vagn. Ingen som hade något speciellt kan man säga. Några var lagda kanske på byggnader, eller hovbeslag. De kunde smedar mer eller mindre bra. Alla smeder skulle kunna hovbeslaget. Den som var duktig att sko han blev anlita. Jag var rätt mycket ute och gjorde allt annat än bödarbete. Jag var fyra år i sockerfabriken. Jag kombinerade överallt vad jag hade lärt. I senare tider jag jag lagt in värmeledning.

Det är klart att alla som startar en egen verksamhet har lite mer pengar än jag hade när jag startade. De flesta startade av lånade pengar. När jag kom hit då var en liten smedja här. Då byggde vi en ny smedja vid sidan om den andra. Den som vi har kontoren den har varit smedja förr. Smedjan var 12 meter lång, den var rätt så stor. Men när vi startade med sådana vagnar som vi gör nu - då blev den för liten. Folket (kunderna) fick man här på orten medan gesällerna fick man genom annons. Hästantalet: vi hade omkring 150 hästar att sko, kundkretsen var alltså mycket bra här. Vi var alltid fyra i smedjan. Men slutade vi med engång. Vi har satt in en annons att vi övergår till en annan verksamhet. Men vad det beträffar mer att komma i gång med egen verkstad det kunna gå på många sätt. För min egen del hade jag ingen smed i släkten, smedjan var inte så dyr på

den tiden. Detta var en dålig plats när jag kom hit. Byggnaderna var dåliga: jag har inte gett mer åt den än 5500.

Redskap. Man hade överhammare. Sänker i olika former och i olika storlek. Man hade en platthammare, den användes ju ganska mycket när man smedde vagnar, till fina vagnar. Och sätthammare, kélhammare. Man hade hålbredare, hålslagare. Slå runda hål eller fyrkantiga. Man hade ju olika storlekar. Man hade ett verktyg att slå hål i hästsko. Man hade en del extra smedverktyg när man behövde ändra om en hästsko. Den ju den obligatoriska skrotmejsel: man sådana alltid ett par tre stycken. Skrotmejsel och kallmejsel. Man hade sänke att driva ut ~~skages~~ "skagesjärn" (?). Smedeshammaren och släggan var någonting som hörde en ett ställe. På den tiden gick det inte att komma smedeshammaren från ett annat ställe som man gör nu. Smedtängor hade man på den tiden olika storlekar.

På den tiden brukte man bocka hjulet. Man hade en anordning de kallade för "starkajärpa". Man fick böjt halv hjulet med den. Sedan svängde vi om den. Då fick man tag på ringen. Det var besvärligaare med alltför grova ringar. Bockmaskin hade man ju nästan de mesta ställen. När jag kom hit så hade de en hake i en sten som de stöck in hjulet och böjde det. Jag har aldrig böjt ringen med den.

På bänken hade man småverktyg, gängverktyg. Jag har inte varit med om och gjort gängverktyg. Men jag har sett sådana handgjorda gängverktyg.